מראי מקומות- בכורות מ"ז

א) **ור"ש ב"ל אומר יש לו בכור לנחלה, גר שנתגייר כקטן שנולד דמי-** העיר **המהרי"ט אלגאזי** (ס"ד, ד"ה דבהכי), דלכאו' נראה פשוט דמח' ר"י ור"ל כאן הוי אליבא דרבנן דפליגי על ריה"ג דמתני' לענין בכור לכהן. ויש ליתן טעם לזה, למה לענין בכור לכהן הי' פשוט דלא אמרי' דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, משא"כ לענין בכור לנחלה, דס"ל לר"ל דאמרי' גר שנתגייר וכו'. ותי' דבעצם גם לענין בכור לכהן הי' שייך לומר גר שנתגייר, אלא דרבנן דרשי' הפסוק להיפוך מריה"ג, דהיינו דס"ל דכיון דכתי' "פטר רחם בישראל", הקפיד הכתוב שיהי' פטירת הרחם שלה דוקא כשהיא ישראלית, אבל אם נפטרה רחם קודם שהיתה ישראלית, אז אין דין בכור לכהן. וע"ע **בראשית בכורים** (ד"ה עודה שפחה) שהביא קו' המהריט"א, ותי' דכל דבר שנוגע לטבע הגוף, בזה לא אמרי' גר שנתגייר כקטן שנולד, וכיון דלמעשה נפטר רחמה מקודם, לא אמרי' דכיון שנתגיירה הוי כמי שלא נפטר רחמה, וא"כ שפיר אמרי' דאין בכור לכהן (ע"ש שהביא עוד דוגמאות לזה).

ב) **גר שנתגייר כקטן שנולד דמי-** ע' **בריטב"א ביבמות** (סוף מח:) דכ' (בביאור דברי הגמ' שם) דמקור לזה הוא מהא דכתי' אצל רות אשר באת לחסות, דמשמע אשר באת היום להעולם, דהיום נולדה.

ג) **היו לו בנים בהיתו עכו"ם ונתגייר, ר' יוחנן אמר קיים פרי' ורבי'-** ור"ל חולק על ר' יוחנן מטעם דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי. והק' **תוס' ביבמות** (סב.), הא לכאו' לכ"ע ס"ל דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, וכ' דהכא כיון דבנכריותו קיים, דזרעו מיוחס אחריו באותה שעה, מפטר נמי כשנתגייר, ודבריו טעונים ביאור. וכ' **הערוך לנר** ליישב ע"פ מש"כ שם לעיל (מח:) לבאר המח' תנאים בביאור למה גרים יש להם ייסורין בזמן הזה, דמשמע דנח' באם אמרי' גר שנתגייר כקטן שנולד דמי. וביאר דנח' ביסוד דין של גר שנתגייר, אם הוי כקטן שנולד עכשיו מחדש, ולא הי' לו שום עבר. או הוי כקטן שנולד, דהיינו כהוי כמי שמת ועכשיו נולד עוד פעם, כמו דאמרי' בגלגולים. וביאר דגם כאן ר' יוחנן ור"ל חולקים בזה, דר' יוחנן ס"ל דהו"ל כגלגול, ולכן כיון שכבר יצא מצוותו קודם שנתגייר, אי"צ לקיים עוד, אבל ר"ל ס"ל דהוי כאילו נולד מחדש, ולכן ודאי צריך לקיים עוד הדין פו"ר, כיון דמעולם לא קיימה. **וע"ע באבן האזל** (עבדים ח', כ', בסופו) דכ' דאף דלדין ירושה לא אמרי' דגר מתייחס אחר אביו, זהו משום דתלוי בדין משפחה, אבל לדין פו"ר תלוי במציאות.

ד) **ר' יוחנן אמר קיים פרי' ורבי'-** פסק **הרמב"ם** (אישות ט"ו, ו') "היו לו בנים בגיותו ונתגייר הוא והם, הרי זה קיים מצוה זו." וכן פסק **השו"ע** (אה"ע א', ז'), אולם ע' **בחלקת מחוקק** ו**בית שמואל** שם שהביאו **תשו' מהרי"ל** דחולק וס"ל דאפי' אם נשארו בגיותם מקיים המצוה. וע' **ערוך לנר ביבמות** (סב.) דכ' דאולי המקור לדברי הרמב"ם הוא מהא דאמר ר' הונא דהיו לו בנים ומתו קיים פו"ר, ומשום דהדין פו"ר הוא כדי לכלות נשמה שבגוף. ואף ר' יוחנן דחולק על ר' הונא, ס"ל דצריך להיות לשבת ג"כ, אבל אין משמע דחולק על עיקר הטעם דפו"ר דאמר ר' הונא. וא"כ, כיון דטעם זה לא שייך אלא בישראל, דודאי אין שייך לומר על הגוים שהם נשמה שבגוף, א"כ משמע דצריך להיות ישראל כדי לקיים הטעם של פו"ר, וא"כ ודאי אינו מקיים המצוה אם אין הבנים מגיירים.

ה) **קיים פרי' ורבי'-** הק' ה**טורי אבן** (ר"ה כח. ד"ה אילימא), איך שייך לקיים המצוה של פרו ורבו במה שהי' לו בנים בשעה שהי' גוי, הרי כמו דאמרי' דבעתים חלים עתים שוטה דאם אכל מצה בשעה שהי' שוטה אינו יוצא, דהא בההיא שעה לא הי' בר חיובא, לכאו' ה"ה דהגוי צריך להיות דלא יצא מצות פרו ורבו שלו, שהרי כשהי' גוי לא הי' מצווה בזה, וא"כ איך יהי' יוצא גם לאחר שנתגייר. וע"ש בדבריו דכ' דאולי מה שהשוטה אינו יכול

לקיים המצוה אינו משום שאינו בר חיובא, אלא משום דהוי כמתעסק. וע' **מנחת חינוך** (א', י"ד) דכ' דמצות פרו ורבו אינו כשאר מצוות, דבנטילת לולב וכדומה, דהמצוה הוא המעשה נטילה, שפיר צריך להיות בר חיובא כדי לקיים המצוה. אבל כאן, עיקר המצוה אינו הביאה, דזהו רק הכשר מצוה, אלא דעיקר מצוה הוא לידת הבנים, והראי' הוא מהא דהיו לו בנים ומתו דלא יצא, א"כ ע"כ עיקר המצוה הוא מה שיש לו הבנים, ולא המעשה ביאה ושעת הלידה. א"כ, נמצא דקו' הטו"א לא ק' כלל, דבפרו ורבו הוא קיים המצוה בכל רגע, וא"כ גם עכשיו, לאחר גרותו הוא עושה ומקיים המצוה (וע' בסוף דברי הטו"א, דכ' עוד תי' לקושייתו דשבת בעינן והא איכא, ואע"ג דלגבי מת ס"ל דלא יצא משום דעכשיו אין כאן שבת, אבל בגוים הרי ודאי נחשב דקיים שבת- ולכאו' איך תי' קושייתו, הרי אפי' אם שבת הוא, הרי לא קיים המצוה בהיותו ישראל. ואולי כוונתו על דרך המנ"ח, דהעיקר תכלית של המצוה הוא כדי לשבת, וסכ"ס עכשיו יש ישיבה בעולם מחמתו, ואולי נחשב קיום המצוה עכשיו). **אולם** ע' **אגרות משה** (אה"ע ב' סי' י"ח, ד"ה ולע"ד) דחולק על המנ"ח בביאור דין פו"ר, וס"ל דודאי המצוה הוא המעשה ביאה, דזהו מה שבידו לעשות, אלא דהתורה הגדיר המצוה, דמחוייב במצות פרו ורבו רק עד שיש לו בן ובת, ואח"כ שוב אינו מחוייב בהמצוה (ודייק כן מלשון משנתנו דלא אמר כמה בנים מחוייב להוליד, אלא לא יבטל אדם מפרי' ורבי' וכו'). וכ' "וממילא כשיש לו בנים כבר אף מבעילות שבעל כשלא הי' מחוייב, כשהי' עכו"ם או שוטה, ולא קיים מצוה במעשיו, מ"מ אין לחייבו שוב במצוה זו, כיון שיש לו בנים, שלא חייבה תורה מצוה זו למי שיש לו בנים, ובהכרח הוא פטור כמו בקיים פו"ר".

ו) **אלא אפי' למ"ד מזהמין את הולד, לוי פסול מיקרי-** הק' ה**מהרי"ט אלגאזי** (ס"ה, ג'), למה שפי' **רש"י** ו**ר"ג** דמזהמין היינו דהוי עכו"ם הבא על בת ישראל הולד ממזר, א"כ מ"ש דנקט בת לוי, אפי' אם עכו"ם בא על בת ישראל הרי שדינן הבן אחר אביו הגוי, ויהי' פטור מפדיון הבן. ולכן פי' דאף מ"ד מזהמין לא ס"ל דהולד ממזר, אלא פגום הוא לכהונה, וגם ללוי', אבל בעיקר אזלי' בתר האם, אף למ"ד מזהמין, ולכן נחשב בן הבת לוי ללוי לענין פדיון, ולכן פטור מפדיון, משא"כ אם הי' בן בת ישראל.

ז) **לוי פסול מיקרי-** הק' ה**גר"ח על הרמב"ם** (אי"ב ט"ו, ט', ד"ה והנה), הא למשפחותם לבית אבותם כתי', וכיון שאין אביו לוי, מה לי דאמו לוי', הרי משפחה תלוי בהאב. ותי' שיש ב' דיני לוי', א' מחמת הדין משפחה, וא' שאינו תלוי במשפחה, ודין זה דלוי פטור מחמש סלעין לא שייך כלל לדין משפחת לוי דוקא, אלא דמכל צד שיש לו דין לוי, פטור הוא מה' סלעין. משא"כ אם אביו ישראל, אז למ"ד דבכה"ג חייב בה' סלעים, היינו משום דמה שאביו ישראל נותן לו דין ישראל לגמרי, ומבטל ממנו כל דין לוי שבו.

ח) **אלא לר' פפא במאי מוקי לה-** הק' ב**שו"ת רעק"א** (ר"ג), למ"ד דיכול ליתן מתנות כהונה אף לכהנת, א"כ מה ק' לר' פפא, הא י"ל דר"פ מוקים לה באיעבר מישראל, ומה שפטור מפדיון הבן הוא משום דזכה מאשתו. ותי' דמה שפטור מצד אשתו, היינו דהוי כאילו נתן לה המתנות והיא חזרתם לו, דהו"ל כמו מכירי כהונה, וכמו דיכולה לומר לו ליתן לאחר בעבורה, כאן הוי כאילו אמרה לו כן. אבל י"ל דזהו רק במתנות שהן בעין, כגון תרומה וכדו', אבל בפדיון הבן, אם אינו מפריש ונותן לה הסלעים, בזה לא שייך לומר כן, דאין לאיזה סלעים שם פדיון הבן עליהם כי אם הוא נותנם לה [וע"ש שמדמה זה ללוה שמיחד מעות ליתן להמלוה, דאינם באים לרשות המלוה אא"כ הוא נותנים לו בפועל, ולכאו' זהו דלא כדברי **הנתיבות** שד"מ, א', ואכ"מ].

ט) **שהרי זכה אביו בפדיונו- פרש"י**, דאי נמי יהיב האב, הוה מפריש לי' ושקיל לי' לנפשי'. וע' ב**מהרי"ט אלגאזי** (ס"ז, ג'), דכ' דמתבאר מדברי רש"י דלאחר ל' יום חייב האב להפריש ה' סלעים ולפדותו בהם, רק דבמקום נתינה לכהן אחר זוכה הוא עצמו בהם, וחשיב כאילו נתן לכהן אחר. וכן דייק מדברי ה**תוס' הרא"ש**, הובא ב**שטמ"ק השלם**, דכ' דמה שהבן חייב לפדות את עצמו, היינו משום דכיון דהבן חלל, שפיר חייב האב לפדותו, רק דכיון דכהן הוא, מפריש הה'

סלעים ופודהו ומעכבו לעצמו. אולם מדברי **תוס׳** בסוגיין דייק להיפוך, דתוס׳ הק׳ מהא דקידושין (כט.) דאמרי׳ דאין אשה מצווה לפדות עצמה, כיון שאין אחרים מצווים לפדותה. והק׳ תוס׳, הא חלל זה, אין אחרים מצווים לפדותו, וא״כ למה הוא מחוייב לפדות את עצמו. ולפי דברי רש״י ותוס׳ הרא״ש אין קו׳ זו ק׳ כלל, שהרי שפיר אחרים מצווים לפדותו כאן, רק דיכול ליתן המעות לעצמו, ומבואר דס״ל לתוס׳ דאין הכהן חייב לפדות בנו החלל כלל, וע״ש שהאריך בזה.

[אבל עכ״פ לכאו׳ נראה שיש כאן מח׳ יסודי בפדיון הבן, האם יסוד הדין דין ממונות, וכל זמן שאין תביעת ממון אין התחלת דין פדיון כלל, או דלמא הדין ממון מובדל מעיקר דין הפדיון, ושני דינים נפרדים הם, וא״כ שפיר שייך חיוב אע״ג שאין כאן נתינת ממון לאחר כלל, ויש לעי׳ בזה.]

י) **דא״ל אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעויי דינא בהדי׳**- ע׳ **בהערות להגרי״ש** דהעיר דלעיל אמרי׳ סברא זו בלא שום חולק, וכאן הדבר שנוי במח׳. וביאר דלעיל מיירי הלוקח טבלים ממורחים מעכו״ם, דשם ודאי לא הי׳ שום מחייב על הגוי להפריש מעשר, והוא אתי מכחו. אבל כאן, הא האב בעצם הי׳ חייב לפדותו (ע׳ לעיל), רק דהי׳ נותן המעות לעצמו. וא״כ, י״ל דכל זמן דלא זכה האב בפועל בהפדיון, לא שייך לומר דאתי מכח גברא וכו׳.

יא) **לא נצרכא אלא לבא אחריו**- העיר **הצאן קדשים**, הא תי׳ זו לא שייך אלא בהא דלמי שלא שהתה אחר בעלה ג׳ חדשים, דלגבי היא וכהנת, למשל, לא שייך לתרץ דהחי׳ הוא להבא אחריו, דגם זה פשוט, דהא שניהם כבר ילדה. וכ׳ דצ״ל דהחי׳ דציורים אלו הוא לענין בכור לכהן, החידוש הוא שהוא בכור לכהן, ולא נקט ואינו בכור לנחלה אלא אגב הא דלא שהתה אחר בעלה ג׳ חדשים.

יב) **ולכתבו הרשאה להדדי**- ע׳ **בנתיבות** (רע״ח, ט׳) דהעיר דלכאו׳ אפי׳ בלא שום הרשאה, הא סכ״ס ודאי הוי או של זה או של זה, אבל אינו של שאר היורשים, וא״כ למה צריכין הרשאה. והוכיח מזה דחלק בכורה הוא מוטל על היורשים ליתן להבכור, וכל זמן שאינו יכול להוכיח שבכור הוא, אין היורשים חייבים ליתן לו החלק בכורה.